

РОЛЬ МУЗЕЮ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

Сучасні умови перехідного періоду в житті українського суспільства потребують докорінного вдосконалення навчальної та виховної роботи серед молоді, зокрема студентської. Вимоги до її форми і методів зростають, актуалізуються нові проблеми, які раніше були менш значущими. Це стосується і нового бачення багатьох аспектів минулого, поглиблення змісту досліджень подій, явищ і процесів попередніх періодів і років.

Одним із важливих завдань подальшого розвитку суверенної України стає пізнання історичної минувшини, пізнання, зокрема, стану освіти, навчання та виховання, яке конче потрібне для нинішнього і подальшого розвитку української державності.

У зв'язку з цим нового звучання набуває історія вищого навчального закладу, яка є цінним джерелом необхідних для нинішнього покоління студентів знань про те, що передувало, було підґрунтям і основою сьогоднішніх успіхів і досягнень того навчального закладу, який дає їм диплом про вищу освіту. Саме тому у сучасний період підвищується роль музею як осередку освіти і виховання, який сприяє формуванню у молодого покоління національної свідомості, любові до рідної землі, свого народу, забезпеченню духовної єдності поколінь. Як зазначив міністр освіти і науки України В.Г. Кремень, “мета педагогічного музею – збирати, вивчати і пропагувати кращі надбаня вітчизняної педагогічної думки – набуває сьогодні особливої актуальності. Адже головним завданням на сучасному етапі державотворення має стати утвердження в громадській думці і суспільній практиці пріоритетності сфери освіти як необхідної умови національного розвитку і національної безпеки” [1].

Важливо відзначити великий внесок у розвиток музейної справи, організацію краєзнавчих та педагогічних музеїв О. Духновича, І. Тимошенко, В. Гошкевіча, О. Мудролюбова, В. Фідровського.

У сучасний період виховний потенціал музеїв історії вищих навчальних закладів досліджують Є. Пугач, В. Гребенюк, В. Калініченко, В. Астахова, Г. Костаков.

Метою даної статті є висвітлення ролі музею у розв'язанні гостро актуальних питань формування громадянськості студентської молоді, розкриття різноманітних форм та методів наукової, просвітницької та виховної діяльності музею в підготовці майбутніх педагогів.

Народженню нового музею має обов'язково передувати ідея і пристрасть, які втілюють в собі актуальну соціальну потребу. Адже музеї – це хранителі пам'яті, які зберігають історію у різних формах і проявах, допомагають сучасникам відчувати зв'язок часів, народів, поколінь. В них оживає історія рідної землі, творчий пошук вітчизняних талантів. Повноцінне життя музею як вогнища духовності, його ефективна діяльність залежать від багатьох факторів. І перш за все, від усвідомлення суспільством, державою, всіма владними структурами всіх колосальних можливостей музею як організму, який концентрує пам'ятки історії та культури, зберігає їх, вивчає, передає людям інформацію, що є своєрідним камертоном духовності, моральності, вартим всілякого захисту, збереження, зміцнення.

У колишньому Херсонському інституті народної освіти ім. Н.К. Крупської (ХІНО) вже у 20-ті роки ХХ ст. був створений педагогічний музей. Відразу слід зауважити, що у цей час погляд на музейну справу суттєво відрізнявся від сучасного. Створювалися музеї не лише історичного профілю, але й своєрідні пропагандистські, а також наглядно-методичні і близькі до них учбові музеї. Завданням останніх було ознайомлення слухачів тих чи інших учбових закладів з технологіями і методами їх профільних спеціальностей. В таких музеях експонатами, як правило, були учбові схеми, таблиці, ілюстрації, тому учбові музеї при різних вузах, технікумах, курсах значно відрізнялися від сучасних музеїв історії учбових закладів.

Метою педагогічного музею ХІНО було “знайомити міських та сільських робітників освіти з досягненнями активних метод. Музей повинен стати стимулом до улаштування музеїв дитячої творчості по школах та інших установах соціального виховання” [2: 151]. Організатором його був викладач педології та педагогіки О.В. Мудролюбов. У музеї існували такі розділи:

- 1) Дитина дошкільного віку, її творчість та дошкільне виховання.
- 2) Дитина шкільного віку, її творчість та шкільне виховання.
- 3) Принцип комплексності у сучасній школі.
- 4) Комуністичний дитячий рух.
- 5) Трудознавство та школа.
- 6) Природознавство та школа.
- 7) Суспільствознавство та школа.
- 8) Фізичне виховання.
- 9) Естетичне виховання.

При музеї була педагогічна бібліотека, якою могли користуватися студенти, вчителі шкіл, робітники освіти міста та села, батьки учнів. У музеї проводилися, крім того, консультації з питань педагогіки, психології, методики. Експонати (книги, наочні посібники, учнівські роботи різних видів, дидактичний матеріал, схеми, таблиці, конспекти уроків) збирали викладачі, студенти та учні дослідної школи при ХІНО, які потім використовувалися як наочний матеріал на заняттях з різних дисциплін курсу інституту та школи.

Таким чином, педагогічний музей можна розглядати як специфічну форму існування педагогічної культури, яка зберігає найцінніші здобутки цієї культури різних часів у специфічній формі – музейному предметі, збагачує педагогічну культуру продуктами своєї діяльності – науковими узагальненнями, зробленими з використанням музейних джерел, а також специфічними музейними формами трансляції педагогічної культури в часі і просторі, яка передає новим поколінням минулі й сучасні здобутки цієї культури, та, за певних умов, сприяє педагогічній творчості.

До 85-річчя Херсонського державного університету (ХДУ) у вересні 2002 року був відкритий новий музей історії університету. З моменту відкриття рада музею та студентський актив почали розв’язувати такі важливі завдання, як збирання матеріалів про минуле університету, ведення літопису сучасного університету, відображення видатних подій у спеціальних виставках, популяризація історії ХДУ та його досягнень на сторінках обласних газет та університетської газети “Кафедра”, у телепередачах; виховання студентства на кращих традиціях учбового закладу. Активісти музею встановлювали зв’язки з членами сімей колишніх викладачів, ректорів, видатних випускників: Катинського М.В., Фідровського В.М., Фідоровського К.Т., Мудролюбова О.В., Білого М.С., Катренко Г.П., Ніцю А.І.; збирали спогади, книги, рукописи та інші експонати для музею. Було здійснено велику роботу зі збору матеріалів в обласному архіві, обласній науковій бібліотеці імені О.Гончара. Так формувалися фонди з історії минулого університету і водночас накопичувалися матеріали поточного літопису його діяльності.

Музей історії ХДУ став важливим осередком виховної роботи серед студентів університету та профорієнтаційної – серед учнівської молоді. Великий виховний потенціал музею зумовлений тим, що він дає можливість поєднати старі, давно відомі та вже достатньо випробувані, перевірені часом виховні засоби з новими, нещодавно винайденими.

При музеї створена проблемна група “Історія розвитку та становлення педагогічної освіти на Херсонщині”, працюють громадські екскурсиводи з числа студентів, які проводять тематичні та оглядові екскурсії, в першу чергу, для першокурсників, відкрито лекторій “Від Юр’ївського учительського інституту до Херсонського державного університету”. Одним із напрямків роботи музею є патріотичне виховання студентської молоді. Рада музею разом зі студентською радою зібрали матеріали про ветеранів війни – викладачів та співробітників ХДУ. Була проведена велика пошукова робота і встановлено зв’язки з сином колишнього випускника, Героя Радянського Союзу Ю.С. Полонія. Це дало змогу поповнити музей

цінними приватними документами і особистими речами. У музеї, проводяться виховні заходи, присвячені Дню захисника Вітчизни, Дню визволення Херсонщини від німецько-фашистських загарбників. Напередодні Дня Перемоги відбуваються зустрічі з ветеранами війни. Студенти і ліцеїсти Академічного ліцею при ХДУ зустрічалися з колишніми викладачами, ветеранами війни Алексієвим О.М., Прилепським О.О., Чижиченко Н.М. Популярними виховними заходами, що систематично проводяться в музеї, є зустрічі студентів з видатними випускниками нашого вузу, відомими поетами, письменниками. Гостями музею були: народна вчителька СРСР Черненко Ю.М., заслужений вчитель УРСР Лянна М.С., поети-письменники Федоровська Л., Кулик В., Мелешенко В.

Спільно з кафедрою педагогіки та психології був проведений круглий стіл “Погляди В.О. Сухомлинського на педагогічний процес”, присвячений 85-річчю видатного земляка, а разом з бібліотекою ХДУ – тематичний вечір “Л. Куліш – поет, прозаїк, публіцист” до (80-річчя нашого випускника). На базі музею міський науково-методичний центр провів засідання школи класного керівника “Сім’я в історико-педагогічному аспекті”, а обласний центр туристсько-краєзнавчої творчості учнівської молоді – зліт “Моя земля – земля моїх батьків”.

Музей історії університету є джерелом матеріалів для багатьох інших форм виховної роботи, а його фонди: архівні документи, книги, фотографії – використовуються студентами під час написання курсових, дипломних робіт, рефератів із питань історії ХДУ та освіти на Херсонщині. Останнім часом здійснюється наукова розробка тем: “Історія розвитку освіти на Херсонщині”, “Українські поети, письменники – вихованці Херсонського державного університету”, “Випускники ХДУ – заслужені та народні вчителі”, “Розвиток і становлення науково-дослідної роботи в ХДУ”, до яких залучені студенти історичного факультету, факультету філології та журналістики, інституту іноземної філології.

За досягнуті успіхи у створенні експозицій і виховну роботу серед молоді постановою колегії управління культури Херсонської обласної державної адміністрації у 2002 році музею історії ХДУ було присвоєно звання “Народний”.

Аналіз історичного досвіду педагогічних музеїв, музеїв народної освіти виявляє великі потенційні можливості використання ресурсів цих музеїв у підготовці майбутніх педагогів. У навчально-виховному процесі учбового закладу їх можна використовувати як джерело додаткової інформації до навчальних курсів, своєрідний засіб систематизації знань, дієвий засіб переконання за допомогою педагогічних пам’яток-першоджерел; специфічну сферу набуття практичних навичок педагогічної праці.

Враховуючи можливості музею, в ХДУ застосовуються такі форми та методи роботи з використанням музейних засобів:

- оглядові та тематичні екскурсії;
- залучення студентів до виявлення, вивчення та описання педагогічних пам’яток з метою виховання дбайливого ставлення до вітчизняної культури і надання музею практичної допомоги у поповненні та науковій обробці музейних фондів;
- творчі завдання по розробці фрагментів музейних експозицій та виставок, які формують уміння цілеспрямовано відбирати зміст інформації;
- підготовка і проведення музейних екскурсій як специфічного виду педагогічної практики, за допомогою яких можна набути різних навичок та умінь: визначення педагогічної мети, планування змісту інформації, добору найінформативніших та емоційно-виразних опорних сигналів – музейних експонатів для включення їх до експозиційного показу та розповіді, використання різних прийомів активізації пізнання, навичок спілкування з різними категоріями відвідувачів, формувати у відвідувачів настанову на подальший розвиток інтересу до проблематики, якщо такий виник під час відвідування музею;
- підготовка рефератів, статей, курсових та дипломних робіт, оглядів методичної літератури з педагогічної проблематики, оглядів історії розвитку певних видів навчальних посібників з використанням першоджерел фондів музею;

– використання музейних засобів у різних формах роботи проблемних груп, творчих об'єднань, що мають за мету вивчення творчої спадщини педагога, відродження та використання здобутого досвіду, який може допомогти у вирішенні актуальних завдань сьогодення тощо.

Процес навчання студентів з використанням музейних засобів стає для майбутніх учителів і вихованців також зразком організації музейної діяльності учнів, стимулює дослідницьку діяльність студентів у руслі педагогічної професійної підготовки, прилучає до охорони і популяризації скарбів вітчизняної культури – зрештою сприяє національному вихованню молодого покоління, зростанню музейної культури в суспільстві.

Але реалізація цих потенційних можливостей музею здійснюється при дотриманні певних організаційно-педагогічних умов їх діяльності. На деяких з них наголошували ще організатори педагогічних музеїв в Україні на початку минулого століття. Так, І.Є. Тимошенко застерігав, щоб новонароджений музей не перетворився на своєрідну кунсткамеру, яка не справляє дієвого впливу на шкільну практику, а став би життєдіяльним культурно-педагогічним закладом, корисним учителю, учням, батькам – всім кого цікавить справа освіти і виховання. Найпершою умовою вважався постійний зв'язок музею з навчально-виховним процесом учбового закладу: "... замкненість і нерухомість – риси, зовсім не властиві такому закладу, який має знаходитись у тісному живому зв'язку зі студентським колективом" [3, 17]. Лише стимулюючи педагогічну практику, музей може створити ґрунт і бути джерелом власного розвитку. Друга умова життєздатності музею – "згуртування і пожвавлення діяльності місцевих педагогічних сил" [3, 18], організація при музеї педагогічних гуртків, сприяння проведенню виставок, лекцій, видання робіт з педагогічної тематики. Звичайно, це можливо при забезпеченні відповідних матеріально-технічних умов діяльності музею.

Таким чином, музей Херсонського державного університету є своєрідною лабораторією виховання студентської молоді, у якій на основі застосування різноманітних форм і методів просвітницької, наукової та виховної діяльності музею успішно здійснюється формування професійної гідності, усвідомлення студентством соціальної значущості свого фаху, прищеплення йому любові до своєї спеціальності, моральних чеснот та почуття патріотизму.

Подальше дослідження проблеми має бути спрямоване на пошук та обґрунтування нових форм виховання громадянських якостей особистості з використанням великих можливостей музею історії університету.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кремень В.Г. Педагогічний музей України: 100 років // Освіта. – 2003. – № 32.
2. Мудролюбов О.В. Про педагогічний музей // Записки ХІНО ім. Н.К. Крупської. – Ч.ІІ. – 1926. – С. 151.
3. Тимошенко І.Є. К устройству педагогического музея при управлении Киевским учебным округом. – К., 1902. – 22 с.

УДК 378.1

О. В. Самсонова

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКИХ УМІНЬ У ПРОЦЕСІ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

У Національній доктрині розвитку освіти України відзначено, що головною метою української освіти є створення умов для особистісного розвитку і творчої самореалізації кожного громадянина України, формування покоління, яке здатне навчатися впродовж життя. Тому метою даної статті є дослідження умов формування дослідницьких умінь